FAJAUKA

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska
Kultúrno-spoločenský štvrťročník

Ročník II. Marec 2020 1/2020

ISSN 2644-593X

Internetové vydanie redakcia.fajauka@gmail.com www.ssb.sk

OBSAH

ÚVODNÉ SLOVO 3

ROZHOVOR
Rozhovor s MUDr. Štefanom Adamíkom - pokračovanie.....4

ZO ŽIVOTA SPOLKU
Jubilanti/Oslávenci 7
Divadlá a podujatia 7

TÉMA
Spolunažívanie našich s Bulharmi (prof. PhDr. Ján Botík, DrSC.) - pokračovanie 10

SPOMIENKY
Ako sme na Dunajskej ulici pestovali Buby (Michal Jančík).....13

Z TVORBY NAŠICH KRAJANOV
Z básnickej zbierky Michala Adamíka.....14

MLADÝ KRAJAN
Maroš Červenák.....15

NAŠI NAJMENŠÍ KRAJANIA
Lea Antalíková.....17
Chytráčik 18

ZO ŽIVOTA INÝCH SPOLKOV
Združenie pre Genealogický výskum dolnozemských Slovákov (Renáta Gombárová) 19

TRADIČNÉ RECEPTY
Bóza 21

VÝZVA.....22

Časopis Spolku Slovákov z Bulharska / Vychádza štvrťročne / Redakcia si vyhradzuje právo krátenia a úpravy príspevkov / Neobjednané rukopisy nevraciame / Príspevky prijímame v elektronickej podobe / Uverejnením príspevku v časopise dáva autor redakcii súhlas na jeho uverejnenie

Šéfredaktor: Katarína Koňariková
Redakčná rada: Martin Mikuláš, Zuzana Trunnerová, Darina Voleková, Adriana Reptová, Martin Štrbka
Jazyková korektúra: Darina Voleková
Grafická úprava: Anna Kolériková
Ilustrácie: Daniela Schredlová
Adresa redakcie: Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava
e-mail: redakcia.fajauka@gmail.com
Internet: www.ssb.sk
ISSN: 2644-593X

Fotka na prednej strane obálky: Víťazi Tabla 2020

Milí krajania,

s potešením sa k vám prihováram prostredníctvom ďalšieho čísla našej Fajauky, prvá fialka v roku 2020. Nájdete v nej pokračovanie rozhovoru s MUDr. Štefanom Adamíkom, pokračovanie témy *Spolunažívanie našich s Bulharmi*, ktoré pripravil profesor Botík, spomienky Michala Jančíka na pestovanie búb, predstaví sa nám mladý krajan Maroš Červenák a najmenšia krajanka Lea Antalíková. Z tvorby sme vybrali básne Michala Adamíka a z receptov prípravu bózy. Samozrejme nechýbajú fotky a postrehy z podujatí Spolku.

Vo februári sme organizovali tradičný turnaj v hre tabla, na ktorom sa zúčastnili aj noví hráči, čo nás veľmi potešilo a dúfame, že sa naša hráčska základňa bude naďalej rozširovať, rovnako ako sa nám úspešne darí rozširovať aj členskú základňu Spolku. K tomuto obdobiu máme 81 oficiálnych členov.

Napriek tomu, že sme museli v dôsledku svetovej pandémie koronavírusu niektoré z podujatí odložiť na iné termíny, neúnavne pracujeme ďalej na mnohých projektoch, ktoré si vyžadujú dlhší čas na realizáciu a zatiaľ sú len myšlienkou, ktorá sa, verím, časom stane realitou. Pohrávame sa s predstavou oživiť naše kroje s krásnymi výšivkami, tak špecifickými pre našu komunitu, nadviazať na vzácnu prácu Mateja Kabzániho a opäť sprítomniť naše pesničky vo forme folklórneho súboru, zrealizovať výstavu z predmetov nachádzajúcich sa v zbierkovom fonde Slovenského národného múzea, oslovili sme popredného režiséra k nakrúteniu dokumentárneho filmu o Slovákoch z Bulharska a prezradím, že sa môžete tešiť aj na varenie v relácii RTVS *Tajomstvo mojej kuchyne*, kde nám dve naše krajanky predstavia slovensko-bulharské recepty.

Vyhlásili sme I. ročník literárnej súťaže pod názvom *Dolnozemské zlaté pero*. Poslaním súťaže je prezentovať tvorbu Slovákov, ktorí žijú na Dolnej zemi a píšu po slovensky. Úlohu poroty prijali erudovaní spisovatelia - Miroslav Demák, Zlata Matláková a Pavol Tomašovič. O tejto súťaži si môžete prečítať na strane 22.

Naďalej pokračujeme v drobnostiach, ktoré potešia najmä starších, ako sú pozdravy pre jubilantov a oslávencov vo forme pohľadníc a v spolupráci s evanjelickou farou v Skalici a našou dlhoročnou členkou Výboru Vierkou Komínkovou pripravujeme posedenie nielen pre našich krajanov zo Skalice.

Život v Spolku neúnavne plynie, prináša množstvo zážitkov a nových stretnutí, prehlbuje vzťahy. Chceli by sme, aby členstvo v Spolku Slovákov z Bulharska znamenalo niečo viac ako je len zaplatenie členského, pretože Slováci z Bulharska sú výnimoční a verím, že sa našou prácou a aktivitami dostaneme do povedomia širokej verejnosti.

Členom Výboru ďakujem za nezištnú prácu, ktorú pre Spolok vykonávajú a vám za priazeň.

Príjemné čítanie.

Ing. Katarína Koňariková, PhD.
predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska

Pokračovanie rozhovoru s MUDr. Štefanom Adamíkom

"Keď sa v spomienkach vraciam späť, môj život sa mi javí ako rozprávka plná rôznych príhod, príjemných i smutných zážitkov, prekvapení a zvratov."

Veľa ste cestovali. Môžete nám povedať, ktoré krajiny ste navštívili a kde sa vám najviac páčilo?

Navštívil som veľa krajín, prevažne počas pôsobenia v súboroch. Mnohé sme navštívili neskôr, keď som už s rodinou pracoval v Afrike. Prvé zájazdy s Lúčnicou boli do krajín tzv. socialistického bloku ako Maďarsko, Rumunsko, ZSSR a NDR. Neskôr pribudlo Rakúsko, Švédsko, Nórsko, Dánsko a Nemecká spolková republika. Rád spomínam aj na zájazdy po Maroku, Tunisku a Indii so SĽUKom. Každá krajina, každé mesto a zážitky po vystúpeniach, recepciách či oficiálnych pozvaniach zanechali nezabudnuteľné spomienky.

BAO-BAI, Pri Viktóriiných vodopádoch

V Maroku sme so SĽUKom vystupovali v mestách Tanger, Rabat, Meknez, Fes a Casablanka. Na premiéru v Rabate prišla aj princezná Lalla Aiša so svojím sprievodom. Pravdepodobne sa jej vystúpenie páčilo a informovala o tom aj otca, lebo nasledujúci deň nám vedúci zájazdu oznámil, že marocký sultán, Jeho Veličenstvo Mohamed V. vyslovil želanie, aby súbor vystúpil iba pre kráľovskú rodinu v jeho paláci, v historickom meste Fes. S týmto vystúpením sa pôvodne neplánovalo. Po príchode do Fesu nás previezli za hradby starého mesta, do kráľovského paláca Dar el Machen. Spleťou úzkych brán a nádvorí sme sa dostali na obdĺžnikový Mešnar (námestie), kde na jednej strane bol bazén s fontánami a na druhej pódium pre nás. Pred ním rozprestreli hrubé perzské koberce. V strede, pod vyzdobeným arabským oblúkom stavby zo 14. storočia, stálo červené kráľovské kreslo. Za javiskom, vedľa šatní dvorný cukrár poukladal podnosy so sladkosťami a ovocím, aby sme sa posilnili pred vystúpením. Hradby, fontány, bazén, pre nás nezvyklé stavby vykladané farebnou mozaikou, ozdobné stĺpy, to všetko navodilo atmosféru rozprávok z *Tisíc a jednej noci*. Keď všetko pripravili, kráľ sa posadil do kresla a na koberce so skríženými nohami si posadali členovia kráľovského dvora. Jeho Veličenstvo Mohamed V. bol

Čelný pohľad na Viktóriine vodopády

Vstupná brána do Mediny vo Fese, Maroko

nadmieru spokojný, prišiel medzi nás a pozval nás na krátku prehliadku paláca. Ukázali nám jeho osobnú modlitebňu s výklenkom obráteným k Mekke. Presunuli sme sa do Casablanky, perly Maghrebu na brehu Atlantického oceána. Ako všetky arabské mestá, aj Casablanka je rozdelená na dve časti: domorodú, zvanú Kasbah (alebo Medina) a modernú s hotelmi, parkami, širokými ulicami a technickými vymoženosťami. Obe žijú vedľa seba svojským spôsobom. Mohutnou bránou v hradbách Mediny sme vstúpili do labyrintu krivolakých, sotva 3-4 metre širokých uličiek. Pouličný predavači nám strkali do rúk tovar a hneď udávali aj cenu. Len čo sme postúpili o krok ďalej, spustili na polovicu, vraj preto, že sme cudzinci. Medzi množstvom ľudí stretáte námorníkov, černochov, vojakov, žobrákov i slepcov. Zbadáte predavača pitnej vody s koženým vakom na chrbte. Ľudia sa pristavia, predavač rituálnym spôsobom cez mosadznú rúrku opláchne medenú nádobku a podá ju zákazníkovi. Posúvate sa ďalej a dávate si pozor, aby ste sa včas vyhli naloženému somárovi, či káre a obdivujete odvahu vodiča auta, čo za výdatného trúbenia si slimačím tempom razí cestu mraveniskom chodcov. V tejto mozaike sme sa prepletali aj my s fotoaparátmi na krku.

Tretím vystúpením v Casablanke sa skončila naša púť po Maroku a lietadlom holandskej spoločnosti Flying Dutchman sme sa presunuli do Tuniska. Prvý voľný deň sme navštívili zrúcaniny Kartága na pobreží Stredozemného mora vzdialené od hlavného mesta asi 20 km. Po dvoch predstaveniach sme sa presunuli do Sfaxu, druhého najväčšieho mesta Tuniska. Zájazd do Indie bol veľkolepým zážitkom. Indiu som spoznal ako obrovskú krajinu, bohatú na historické pamiatky s množstvom pevností, hradov, zámkov a palácov. Krajinu kontrastov, kde na jednej strane stálo nesmierne bohatstvo, na druhej chudoba a bieda. Vystupovali sme v multimiliónových mestách ako Bombay, Ahmedabad, Džajpur a Delhi. Samozrejme, že sme nevynechali návštevu jedného z historických divov sveta - mramorové mauzóleum Tautsch Mahal (Tádž Mahal). Ďalšia etapa mojich vandroviek po svete je spojená s pobytom v Zambii. V Zambii som pracoval ako lekár necelé 4 roky a toto obdobie som venoval potulkám po krajinách juhovýchodnej Afriky. Keďže Viktóriine vodopády sú na jej južných hraniciach so Zimbabwe, prvá dovolenka viedla k nim. Ale boli sme tam viackrát, najmä po období dažďov, keď hladina rieky Zambezi kulminuje. Vtedy sa obrovské kvantá vody s hukotom valia do sto metrov hlbokej a dva kilometre širokej rokliny. Zem sa pod vami chveje a to isté vibrovanie cítite aj vo vlastných útrobách. Tlak padajúcej vody vyfukuje množstvo pár v podobe permanentných oblakov viditeľných na desiatky kilometrov. Domorodci majú pre vodopády výstižné pomenovanie: Mosi-o-tunia (Hrmiaci dym). Počas jedného výletu sme sa rozhodli navštíviť Bečuánsko. Plavili sme sa loďou proti prúdu Zambezi k ústiu rieky Čobe. Tvorila hranicu rovnomennej rezervácie s množstvom divokých zvierat. Pred ukončením kontraktu mi ostalo ešte veľa nevyčerpaných dní dovolenky. Rozhodli sme sa pre mesačné potulky po okolitých krajinách. Začali sme Rhodéziou (teraz Zimbabwe).

Sultánov palác v Rabate

V Harare (hl.meste) sme pobudli pár dní a potom sme sa presunuli do horskej oblasti Inyanga Mountains pri meste Umtali. Keď sme sa nabažili horského vzduchu a vône borovíc, zamierili sme do Mozambiku. Prvou zastávkou bola Beira, druhé najväčšie mozambické mesto na pobreží Indického oceána založené Arabmi ešte pred príchodom Európanov. Počas niekoľkých dní sme spoznávali mesto a okolie, navštívili sme starobylý maják Macuti. Večer pred odchodom sme sa v hoteli vyzvedali o stave ciest do hlavného mesta Lourenko Marques vzdialeného tisíc kilometrov od Beiry. Prvých sto kilometrov cesty vraj opravujú, ale od mesta Vilanculos už vedie pohodlná asfaltka.

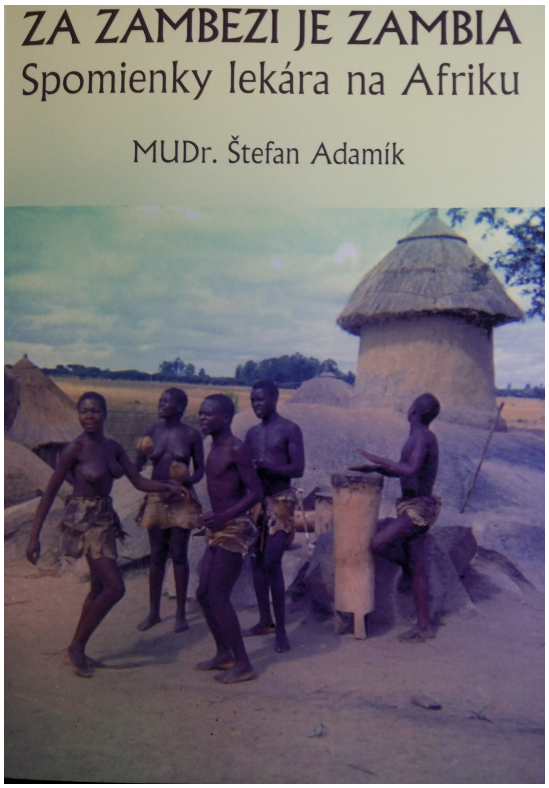

Výletné mesto Vilanculos leží pri malej zátoke. Na pláži pred hotelom Dona Anna sme vychutnávali pokoj, slnko a more. Okrem nás tam nebol nikto, jediný kto sa o nás zaujímal bol čašník. Aký to rozdiel od európskych pláží? Na druhý deň sme opustili Vilanculos a zamierili na juh. Pred nami sa striedali pasáže zaujímavej prírodnej scenérie. Cesta miestami odbočovala do vnútrozemia, aby sa po niekoľkých kilometroch znova vynorila pri malebných zátokách s výhľadom na oceán. Palmové lesy sa striedali s úsekmi obilných polí, míňali sme mestečká a dediny. Inokedy asfaltka pretínala lesy, z ktorých sálala vanilková vôňa. To sme prechádzali plantážami, kde pestovali určitý druh orchideí, z ktorých sa vyrába prírodná vanilka. Po obede sme sa zastavili v meste João Belo. Tu sme prekročili rieku Limpopo. V neďalekej zátoke ústila do oceánu. Pred západom slnka sme konečne prišli do Lourenco Marques. Hlavné mesto pomenovali po cestovateľovi, ktorý v zátoke pristál roku 1544 a založil malé obchodné stredisko. Vďaka výhodnej polohe z neho vyrástol prístav a pevnosť, ktorá poskytovala útočisko lodiam plaviacim sa z Indie pred drancovaním pirátmi. Po niekoľkých dňoch sme sa rozhodli, že navštívime aj Juhoafrickú republiku. Hranice sme prekročili cez prechod "Len pre bielych". (V tom čase v Juhoafrickej republike platil apartheid). Bez zbytočného zdržovania sme zamierili smerom na Johannesburg. Okolo jedenástej sa na horizonte črtala panoráma mrakodrapov. Vnorili sme sa do mesta tak, ako nás priviedla cesta. Johannesburg doslova vyrástol na zlate. Keď v roku 1886 dvaja zlatokopovia George Harrison a George Wolker objavili prvé zlato, vidina rýchleho zbohatnutia prilákala množstvo ľudí. V priebehu storočia z neho vyrástlo miliónové mesto. Iba 38 míľ od Johannesburgu sa nachádza hlavné mesto - Pretoria. Je sídlom vlády, ministerstiev a diplomatických misií. S oblasťou okolo Pretorie sa spája zaujímavá udalosť. V neďalekých diamantových baniach vydolovali v roku 1905 diamant vážiaci 3024 karátov. Pomenovali ho Hviezda Afriky. Posledný dlhodobý pobyt v cudzine som prežil v Líbii. Pracoval som tam ako riaditeľ polikliniky v meste Misurata 5 rokov (1980-85). Líbia je zaujímavá krajina s množstvom pamiatok z doby, keď ešte táto oblasť bola rímskou kolóniou. K najkrajším antickým mestám na tomto území patria Leptismagna a Sabrata. Ich návštevou človek získava reálny obraz o živote rímskych občanov tej doby. Moje "túlavé topánky" naposledy zakotvili v Kapskom meste. S rodinou môjho vnuka a tromi pravnúčatami som tam v roku 2018 pobudol celý mesiac. Dovolil som si lietadlom "odskočiť" aj do Johannesburgu a Pretorie.

Pracujete teraz na niečom? Čomu sa venujete v súčasnosti?

Teraz doháňam, čo som zameškal. Hodne čítam, pozerám televíziu a teším sa z pravnúčat.

Ste členom Spolku Slovákov z Bulharska. Ako vnímate Spolok v súčasnosti? A čo pre vás znamená byť jeho súčasťou?

Vedeniu Spolku Slovákov z Bulharska želám úspechy v ďalšej práci. Teším sa z jeho aktivít aj mimo Spolku a z toho, že do Spolku vstupujú noví členovia. Účasť na každoročných stretnutiach vyvoláva u mňa krásne spomienky na roky prežité na Dolnej zemi.

- Katka -

JUBILANTI / OSLÁVENCI

**Prijmite dnes kytičku šťastia, čo nikdy nezvädne
a čarovný balíček lásky, ktorý sa nikdy neminie.**

Všetko najlepšie praje
Spolok Slovákov z Bulharska

Štefan Adamík 26. 2. 1930
Michal Adamík 27. 2. 1932
Ján Červenák 11. 3. 1940
Emília Hrušíková 22. 2. 1939
Matej Kabzáni 2. 1. 1931
Pavel Markuš 3. 2. 1933
Anna Melichová 16. 2. 1936

DIVADLÁ A PODUJATIA

Milí priaznivci našho super časopisu

Toto číslo vychádza vo veľmi napätom čase. My sme sa však ešte predtým stretli na viacerých veľmi vydarených akciách. Vďaka Bohu za ne.

Moja rodina a niektorí členovia Spolku sme sa stretli 17. februára v trnavskom divadle. Čakala nás výborná komédia od talianskeho autora Carla Goldoniho - *Sluha dvoch pánov*. Dej sa odohráva v Benátkach, 18. storočie, a pritom má veľa spoločného so súčasnosťou. Zhruba tri hodiny výborného humoru nám vyhnalo z hlavy starosti bežných dní. Bola som veľmi rada, že som sa mohla zúčastniť tohto skvelého divadla, lebo 10 dní predtým mi utiekla iná skvelá akcia - turnaj v hre TABLA. Utiekla, doslova a do písmena... Chrípka rozhodla za mňa. Bola som fakt nahnevaná, lebo sa chcem túto hru naučiť. Verím, príležitosť na to príde.

V momentálnej situácii nie je veľa možností na nejaké kultúrne akcie, ani na obyčajné stretnutia. Budeme teda doma spomínať na milé zážitky z uplynulých akcií a zároveň sa tešiť na tú najbližšiu.

Prajem všetkým našim členom a ich rodinám veľa zdravia, trpezlivosti. Starajme sa o seba a svojich najbližších, hrozba menom coronavírus tu s nami ešte chvíľu určite zostane. Postavme sa jej čelom. Nech sa môžeme zase všetci stretnúť na nejakej vydarenej akcii.

Aj keď by to bol až október v Bratislave. Budeme si navzájom držať palce.

Sľubujem, že ďalší článok bude plný pozitívnych informácií, zážitkov z výletov a stretnutí.

- Adriana Reptová, rod. Červeňáková -

JANUÁR 2020

Dňa 25. 1. 2020 sme boli na muzikáli Bedári na Novej scéne
Na fotke v dolnom rade Paľko Hekel, Darinka Voleková, v hornom rade Anna Kolériková a Eva Švihranová
Na fotke vpravo Miroslav Mucha

FEBRUÁR 2020

Tradičný turnaj v hre tabla sa uskutočnil 8. 2. 2020. Tento rok sa medzi nás zaradili aj noví hráči a preto sme vytvorili dve skupiny - začiatočník a profesionál. Sme veľmi radi, že máte záujem sa hru naučiť o čom svedčí aj väčšia účasť. Vďaka vám táto milá aktivita nezanikne, lebo žiaľ, mnohí nás už opustili.

V skupine "profesionál" je poradie nasledovné:
1. miesto Lidka Mičudová
2. miesto Zuzka Tichá
3. miesto Paľko Tichý

V skupine "začiatočník" je poradie nasledovné:
1. miesto Mário Antalík
2. miesto Daniela Schredlová
3. miesto Magduška Antalíková

Víťazom srdečne gratulujeme, novým hráčom želáme v budúcom roku veľa úspechov, pretože už budú zaradení medzi profesionálov a všetkým ďakujeme za účasť, pomoc a podpuru.
Trénujte, učte svoje deti, budúci rok sa opäť stretneme.

- redakcia -

Dňa 8. 2. 2020 sa uskutočnil turnaj v hre TABLA o putovný pohár
Na fotke zľava Magduška Antalíková, Zuzka Tichá, Daniela Schredlová, Paľko Tichý a Mário Antalík
V strede víťazka Lidka Mičudová

Dňa 17. 2. 2020 sme boli v divadle Jána Palárika v Trnave na divadelnej hre Sluha dvoch pánov.

MAREC 2020

Vierka Šišoláková je potomok Slovákov z Bihoru a teda Slovákov z Rumunska, ktorí prichádzali do tejto oblasti z východných častí Slovenska ako sklári, drevorubači a baníci.
Mirka je potomok Slovákov z Bulharska, rodina Ferkovcov, ktorí pochádzali z Gornej Mitropolije.
Príbeh je zaujímavý z toho dôvodu, že tieto dve dámy sa už v minulosti stretli netušiac, že sú krajanky.
Že sa po rokoch stretnú na podajatí nášho Spolku vôbec nečakali.
Sme radi, že stretnutia v divadle prinášajú radosť nielen z predstavení.

- redakcia -

Dňa 8. 3. 2020 sme boli v SND na divadelnej hre Apartmán v hoteli Bristol.
Na fotke zľava Vierka Šišoláková, rod. Koňariková, Mirka Carpentier rod. Naščáková a Marta Naščáková, rod. Ferková.

SPOLUNAŽÍVANIE NAŠICH S BULHARMI

Napriek tomu, že v Gornej Mitropolii, Podeme a Brašljanici Slováci aj Bulhari žili v oddelených a do seba uzavretých jazykových, náboženských a kultúrnych zoskupeniach, predsa však žili v spoločných dedinách. Spoločné boli pre nich tamojšie cesty, celý dedinský chotár, verejné studne, obecný úrad, obchody a určité obdobie aj školy. Bolo veľa takých miest a príležitostí, aby sa Slováci so svojimi bulharskými spoluobčanmi stretali, zoznamovali sa a aj sa porozprávali. Najmä medzi rovesníkmi, susedovcami a spolužiakmi sa utvárali priateľské vzťahy, takže takíto ľudia sa stretávali aj vo svojich rodinách, ako aj pri rôznych spoločenských udalostiach. Najmä pri takých, ktoré sa konali na verejných priestranstvách. Pri takých príležitostiach Bulhari svojich slovenských spoluobčanov zvykli prizvať aj medzi seba. Boli to neklamné znaky toho, že Bulhari so Slovákmi nielen občiansky súviseli, ale začali navzájom aj spolunažívať.

Maskovaní účastníci fašiangového sprievodu Ťorova kobila. Postave koňa práve dávajú napiť sa. Gorna Mitropolija, tridsiate roky. Foto: T. Topoľský

Tí, ktorí sme sa v Bulharsku narodili a nejaký čas sme tam aj prežili, sa na takéto situácie pamätáme, alebo nám o nich rodičia rozprávali. Máme však aj mnohé publikované svedectvá, ktoré sa zmieňujú o spolunažívaní s Bulharmi. Napríklad Ján Michalko okrem svojej knihy *Naši v Bulharsku* napísal aj sériu článkov, ktoré pod názvom *Bulharské zvyky a obyčaje* vychádzali na pokračovanie v týždenníku *Slovenský ľud* (1935). Ján Michalko sa zaujímal o kultúrne tradície Bulharov nielen preto, že v Bulharsku prežil celé desaťročie. On si v Bulharsku našiel aj svoju celoživotnú družku, keď sa tam oženil so svojou bulharskou kolegyňou Todorkou Cankovou. Takže aj v nej našiel živú studnicu bulharských tradícií.

Dychová kapela na slávnosti Trifunzarezan.Gorna Mitropolija, päťdesiate roky. Foto: neznámy autor

Fašiangový sprievod Ťorova kobila

Obdobie od Troch Kráľov do začiatku Veľkého pôstu bolo aj u Bulharov obdobím veselosti, uvoľnených mravov, ako aj hojného jedenia a pitia pred nadchádzajúcim obdobím pôstu. Posledné dni pred pôstom boli vyvrcholením bujarých fašiangových sprievodov. Ich hlavnou náplňou bolo roztopašné šantenie. Preto boli v sprievode zastúpené rôzne maskované postavy – muži oblečení za ženy, ženy za mužov, boli tam postavy kňazov, vojakov, cudzincov, žobrákov a nechýbali ani zvieracie

masky. V Gornej Mitropoliji hlavnou postavou sprievodu bola figúra koňa, podľa ktorej sa celý karnevalový sprievod nazýval Ťorova kobila (Slepá kobyla). Jej úlohou bolo zabávať prizerajúcich sa divákov, čo sa usilovala docieliť napodobňovaním pohybov a správania skutočného koňa. V tradičnej roľníckej spoločnosti karnevalové zvieracie masky súviseli aj s dávnymi agrárnymi kultami. Mali napomáhať znovuoživeniu plodonosných síl prírody. Preto sa aj v tomto sprievode predvádzala scéna symbolickej smrti a opätovného oživenia zvieracej postavy. V zástupe prizerajúcich sa dedinčanov pozdĺž hlavných ulíc nechýbali ani Slováci, hlavne mládež a deti.

Svätý Trifun Zarezan

Mučeník Svätý Trifun je v bulharskom zvykosloví patrónom vinohradníkov. Preto v ten februárový deň, ktorý bol jemu zasvätený, všetci gazdovia odchádzali do svojich viníc, aby tam vykonali obrady k pocte svätého Trifuna, ako aj k zadržaniu tradičnej obyčaje. Vo všetkých štyroch uhloch vinohradu zrezali na jednej viničnej hlave prúty, rezy poliali vínom a na zrezanej hlave zapálili sviečku. Potom rozbalili batôžky, v ktorých si priniesli chlieb, varenú kukuricu, zarezanú sliepku aj víno, aby to slávnostným spôsobom užili v kruhu svojich príbuzných a prizvaných hostí. Keďže do viníc prišli aj gajdoši, niekedy aj dychovka, čoskoro sa rozprúdilo aj choro, bulharský národný tanec. Zavŕšením tejto slávnosti bola voľba vinohradníckeho kráľa, ktorý na čele sprievodu, ovenčený korunou

Marteničkа zaslaná na Slovensko od bulharských priateľov.

z viničných prútov, doviedol vinohradníkov do dediny, kde pokračovali aj s ostatnými dedinčanmi v zábave. Mnohí Slováci o takomto čase zvykli poznamenať – „No, už je tu Trifun Zarezan, poďme vinicu strihať“.

Vítanie jari – Baba Marta

Baba Marta je zosobnený názov

Libuša Ďurišová a Zuzka Jančiková ako lazarice v bulharských krojoch. Gorna Mitropolija, 1945. Foto: neznámy autor

pre mesiac marec, ako aj pre príchod jari. O Babe Marte sa hovorí, že je šantavá, čiže bláznivá ako náš apríl –„chvíľu sa usmieva, chvíľu zasa plače“. Prvý deň v marci, ktorý bol dňom Červeného kríža, v prospech tejto organizácie malí žiačikovia po uliciach predávali marteničky– bielo-červené hodvábne strapčeky. Ľudia si ich popripínali na vrchnú časť odevu, aby im Baba Marta bola priaznivo naklonená. Keď v priebehu marca zbadali prvý rozkvitnutý strom, ponáhľali sa naň uviazať svoju marteničku, pretože verili, že sa takto zbavia svojej pehavosti alebo že opeknejú. Marteničky si kupovali aj Slováci. A mnohí, keď sa presťahovali na Slovensko, dostávali ich poštou od svojich bulharských priateľov.

Lazarice

Sobotu pred Kvetnou nedeľou Bulhari nazvali Lazarica. V tento deň sa školáčky, ale aj staršie dievčatá, obliekli do svojich najkrajších sviatočných šiat. Vari jediný raz v roku sa takto vyparádili. Obyčajne vo dvojiciach, niekedy aj so svojou učiteľkou, chodili do vytypovaných domov spievať a tancovať lazaricu. Ich pieseň mohla byť adresovaná gazdovi, gazdinej alebo ich dcére, ktorej takto zaspievali: „Hej, ty dievča mladučké // prečo si nezamietla // vody tiež nedoniesla?// Lazar dvory nemetie // Lazar vodu nenosí // Lazar choro tancuje // Lazar choro tancuje“. Domáci obdarovali mladé speváčky vajíčkami, cukríkmi aj drobnými peniazmi, ktoré potom dievčatá porozdávali chudobným deťom.

Zachoval sa doklad, že spievať

lazaricu chodili aj slovenské dievčatá, ktoré si pre túto príležitosť zapožičali sviatočné kroje od svojich bulharských spolužiačok alebo priateliek.

Georgjov den – Na Ďúra

V kolektívnej pamäti Bulharov sa tento deň spája s biblickým príbehom, keď mal Abrahám obetovať Izáka, avšak na Boží zásah namiesto syna obetoval baránka. Preto aj v najchudobnejšej rodine museli podľa dávnej obyčaje na Georgjov deň zarezať jahňa. Kožu a najlepšiu časť z upečeného jahňaťa odniesli kňazovi na znak vďaky za jeho modlitbu pri obradnom zarezávaní jahňaťa. Obyčaj zarezať na Ďúra jahňa si osvojili aj niektoré slovenské rodiny. Od bulharských ženičiek sa naučili aj celú receptúru, ako má byť jahňa upečené a ako sa má na slávnostnom stole podávať. „Boli sme Slováci, ale jahňa sme si zato zarezali. Akurát že kňazovi sme nič neodnášali, pretože sa k nám nechodil ani modliť“.

Krútenie psov na Pesi Ponedelnik. Gorna Mitropolija, tridsiate roky. Foto: T. Topoľský,

Pesi Ponedelnik – Psí pondelok

Týždeň, ktorý nasledoval po Veľkom pôste, sa nazýval Todorova sedmica/Todorov týždeň. S jednotlivými dňami sa spájali rôzne povery, obyčaje aj názvy. Prvý deň tohto týždňa bol vyhradený obyčaji krútenia psov na špeciálnej, k tomu zostrojenej centrifúge. Podľa toho sa táto obyčaj nazývala Psí pondelok. Na verejné priestranstvo, kde stála centrifúga, privádzali svojich psov všetci tí, ktorým záležalo, aby ich strážcovia nedostali besnotu. Bola to však hlavne zábava pre tých, ktorí sa prizerali, ako si počínajú tí neboráci pri ich rozkrútení v takmer desať metrovej výške. Slováci tam svojich psov neprivádzali. No zato nevynechávali príležitosť môcť sa zúčastniť na takejto udalosti a neprísť o nevšedný zážitok.

- Ján Botík -

Učiteľ Ján Michalko s manželkou Todorkou Cankovou, synom Ľudkom, dcérou Darinkou (na rukách) a s bulharskými dievčatami. Brašljanica, 1935. Foto: neznámy autor

Spomienky Michala Jančíka z Gornej Mitropolije

Ako sme na Dunajskej ulici pestovali buby

V mojom detstve som v pomerne krátkom čase, nie mojou vinou, býval na mnohých miestach ako Bulharsko, Južná Morava, v Bratislave to bol Prievoz, Dunajská a Čulenova ulica. Môj príbeh sa odohral na Dunajskej ulici, kde som vtedy býval u mojej babky.

Najprv ale musím vysvetliť, čo sú to tie buby. Sú to húsenice priadky morušovej. No a táto priadka morušová sa v Bulharsku pestovala takmer v každom dome. Takže naši Slováci mali v tomto skúsenosti. Ale vráťme sa naspäť na Dunajskú ulicu. Na tejto ulici bol veľký detský park, v ktorom boli hojdačky, preliezačky, pieskoviská, dva bazény, futbalové ihrisko, no a v pozadí bol park s lavičkami, rástli tam stromy, proste oddychová časť tohto parku. Pri hojdačkách, preliezkach, pieskovisku boli dozorkyne, ktoré dávali na nás pozor, aby sme pri hrách neprišli k úrazu. No a nad tým všetkým dominoval hlavný dozorca. Pamätám sa na jeho „uniformu“ biele nohavice, biela brigadírka a v ruke neodmysliteľná palica, nástroj jeho moci. Nepamätám si, z akého dreva tá palica bola, ale pamätám si, že nie raz zakotvila na našej časti tela tam, kde končí chrbtica.

Moja teta mala kamarátku, veľmi šikovnú a životaschopnú ženu. Raz takto v priateľskej debate táto pani len tak okrajovo spomenula, že čítala v novinách o pestovaní priadky morušovej, že je dopyt po odborníkoch v tomto smere a že by sa dalo na tom aj zarobiť. A hneď si aj povzdychla, že škoda, že nikoho takého nepozná a že by to aj skúsila, ale si ani nevie predstaviť, ako sa táto priadka morušová pestuje. Keď jej moja teta povedala, že túto priadku pestuje od malička a že to dokonale ovláda, jej kamarátka div z nôh nespadla. Ani vo sne ju nenapadlo, že by v okolí niekto toto vedel. No a táto tetina kamarátka sa hneď pustila do roboty. Obstarala miestnosť, potrebné regály a vajíčka priadky. A začal sa chov. Táto priadka, ako aj názov hovorí, konzumuje morušové listy. A tieto moruše rástli v spomínanom parku. Húsenice priadky morušovej majú riadny apetít. A tak denný režim mojich bratrancov a môj bol nasledovný. Po príchode zo školy napísať si úlohy, pripraviť sa na ďalší deň a potom do spomínaného parku na morušové listy pre naše nenásytné húsenice priadky morušovej. Až jedného dňa nás zočil hlavný dozorca, ako lezieme po stromoch a zberáme listy. Darmo sme mu vysvetľovali, že chováme priadku morušovú, z ktorej bude hodváb a na to potrebujeme listy z moruší. Nepomohlo. A preto, že sme si vraj z neho robili dobrý deň, vzal nám koše s listami a pocítili sme aj tvrdosť jeho povestnej palice. Prišli sme domov naprázdno. Keď sme povedali, čo sa nám stalo, pani susedke, kamarátke mojej tety, nebolo viac treba. Neviem ako a kde to zariadila, ale výsledok bol taký, že pán hlavný dozorca nám sám nosil rebrík, aby sme sa nenamáhali lezením na stromy a dával na nás pozor, aby sme si neublížili. Nazbierané listy sa potom ukladali, nie vysypali do políc, ale ukladali po jednom na každú húsenicu. Keď ste vtedy vošli do miestnosti, bolo počuť len šuchotanie, ako si buby pochutnávali na chutných morušových listoch.

Keď naše nenásytné húsenice dorástli, začali sa zakukľovať. Tu bolo treba dávať pozor, aby sa motýľ z kukly neprehrýzol von, pretože by sa tým kukla znehodnotila. Ale aj tak sa vždy niekoľkým jedincom podarilo dostať von z kulí. Tieto motýle boli potom použité na ďalší chov. Zámotky, ktoré sa podarilo ustrážiť, sa ponárali do teplej vody, aby sa uvoľnil z nich hodváb na ďalšie spracovanie.

Dnes už spomínaný park neexistuje. Stoja tam rôzne budovy, „bizniscentrá“, je tam reštaurácia a vonku stojí socha Satinského. Priznám sa, keď niekedy idem okolo nášho parku, je mi tak trochu smutno. Vlastne, načo by dnes deťom aj takéto zariadenie bolo. Dnes majú deti svoje počítače, svoje mobily a pod. Takže o zábavu majú postarané...

- Michal Jančík -

Z básnickej zbierky Michala Adamíka - Zrod křídel (Brno, 2002)

Doc. PhDr. Michal Adamík, CSc. sa narodil v roku 1932 v Gornej Mitropoliji. Po maturite v roku 1951 bol prijatý do Leteckého učilišťa, ktoré skončil v roku 1953. Lietal ako vojenský pilot. Diaľkovo vyštudoval pedagogiku a psychológiu a pôsobil na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.
Michal Adamík žije s rodinou v Brne.

Nad milovanou Moravou

Nad milovanou Moravou
nad kvetoucí zahradou
vichřice mraky trhají
Úrodná pole,
plavovlasá země
i duha mého žití
z rosných kalíšků vláhu pijí

Den nádherný a čistý
modravé horizonty obnažil
zlatými paprsky slunce
lásku moji, Moravu líbeznou
objetí věčnosti uchvátil

Omamnou vůní zahrad
do bezedných plic vdechuji
paletu barev
věky spoutanou krásu
rytrnus práce
i věčný pohyb času

Den dobrý jak zralé víno
Pálavy
Den vlahý jak údolí řeky
Moravy
Den tichý jak žena milující
něžným úsměvern na rtech
milostnému snění
se oddávající

Tvé písně Moravo čarovná
Chlebem i vínem opojně voní
Jsi ryzí krásou plná
a touha má nezkrotná
mě tvými chodníky vodí

Kráčím kvetoucí zahradou
pohledem krásu objímám
aby vítr nezavál čistý den
mé myšlenky, city
můj kouzelný sen

Naděje

Naděje
je domovem
kořením
prstokladů pro žal i radost
Návraty
bloudí
žhavým srdcem
v ozvěně
ocitá se mladost
a neúnavné pilné ruce
zachycují
probuzené city
vyrovnanost
s podivuhodným životem

Jiskra naděje
na struny noty navléká
korálky něhy svazuje
v ozvěnách bouřlivého mládí
v plamenech lásky hořící
ve vidinách ztichlé rezignace
když bizarní zvuky
roztínají temnotu
hýčkaného snění
i bdění
umírajícího sluchu

Miluji chvíle

Miluji chvíle
uprostřed propasti času
spřízněné
prvními dotyky pohledů
prvními dotyky rtů
i sladkých vzdechů
v nežném objetí
milostných prožitků

I naše !léta plynou
kamsi do neznáma
a mysl
pokojně hledá skrytou krásu

Já z dá!ek slyším
vlnobití VELKÉ ZPOVĚDI
moudrost zralého věku
uprostřed závanu
dávného času
když v pravou chvíli
vše dozrá!o
a snení
vítr ještě neodvál

Miluji svit
co v očích lásky plane
i krásu opojnou
i chvíle slastné
co v duši spočinou

Predstavujeme vám Maroša Červenáka

Keď ma oslovila predsedníčka Spolku Slovákov z Bulharska pani Koňariková, či by som nenapísal článok do časopisu ich Spolku, veľmi som neváhal a súhlasil som. Z otcovej strany som predsa potomok dolnozemských Slovákov z Bulharska a navyše, otec bol dlhoročným predsedom Spolku. Keď som intenzívnejšie začal rozmýšľať, o čom bude môj príspevok, začala sa mi vynárať spomienka na študentské časy na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, kde som študoval etnológiu a kulturológiu. Vtedy ma pani docentka Botíková (teraz už profesorka) vyzvala, či by som nenapísal semestrálnu prácu o svojom vzťahu ku komunite Slovákov z Bulharska a jej fungovaní a vízií. Jej manžel, profesor Botík, legenda medzi krajanmi, je rodákom s mojím otcom. Vybavil sa mi vtedajší pocit, že vlastne neviem, o čom budem písať. Toto by nemal byť článok len o mne a mojej životnej ceste, ale aj o mojom vzťahu ku komunite. Prešlo, myslím, dvadsať rokov od mojej vtedajšej semestrálnej práce, ale veľmi sa toho nezmenilo. Teda čo sa môjho fungovania v komunite Slovákov z Bulharska týka. Chvíľu som aj hľadal svoju starú prácu, aby som nadviazal alebo sa inšpiroval, ale vtedy bol ešte svet diskiet a ak by som ju aj

Na Východnej s manželkou a dcérou.

našiel, nemal by som si ju na čom prehrať. Pointu si však pamätám. Skúsim ju napasovať aj do tohto článku.

Ako som už spomínal, študoval som etnológiu a kulturológiu. K tomuto štúdiu som sa dostal cez svoj vzťah k folklóru. Od deviatich rokov som tancoval najskôr v detskom súbore (DFS Studienka), potom v „dospeláckom“ (FS Dopravár), až som sa prepracoval do umeleckého súboru Lúčnica. Úplne ma to pohltilo a podriadil som tomu všetko. Celý môj vtedajší život sa točil okolo tancovania, takže voľba študijného odboru bola viac-menej jasná. Čo najbližšie k folklóru. A bližšie sa ani nedalo. Tam som sa na podnet docentky Botíkovej vlastne prvýkrát zamyslel nad mojím vzťahom ku komunite Slovákov z Bulharska. Celý príbeh návratu na Slovensko som poznal z rozprávania môjho deda a otca. Každý z nich mal svoju skúsenosť a videl to cez svoju optiku. Otec vnímal hlavne nový svet na Slovensku cez školu, keďže bol ešte dieťa a vlastne až na Slovensku nastúpil do základnej školy. Ďalej už išiel životom bežného slovenského chalana. Dedov príbeh bol o čosi dramatickejší, keďže celú mladosť, založenie rodiny a prácu, aby ju uživil, sa viazala na Gornu Mitropoliju. Náročné obdobie druhej svetovej vojny, dramatická kolektivizácia, odchod na Slovensko aj nový začiatok. Ako malý chlapec som na prázdninách u starých rodičov doslova hltal dedove príbehy z jeho života a krajiny pre mňa vtedy tak vzdialenej. Dodnes rozmýšľam nad dedovým snom, že mňa a môjho bratranca Patrika zoberie na výlet - plavbu loďou po Dunaji z Bratislavy až do Bulharska. Vtedy to bolo niečo úžasné a nemohol som sa dočkať kedy budem trochu starší, aby sme to mohli zrealizovať.

Pôsobenie v Lúčnici.
Na fotke s otcom Štefanom.

Bohužiaľ dedo zomrel skôr, ako som stihol „trochu“ vyrásť. Spomínam to preto, lebo to sú pre mňa najintenzívnejšie spomienky na Bulharsko a život mojich predkov v Gornej Mitropoliji. Keďže ja nemám reálne spomienky na život v Bulharsku, vnímal som ich hlavne cez rozprávanie môjho deda, mojich strýkov a môjho otca. Môj život v komunite dolnozemcov bol teda len cez rodinu. Keď Spolok začal intenzívnejšie fungovať, ja som už mal svoj život a nezachytil som tak spoločné komunitné akcie. Niektorých som sa však zúčastnil, keď som prišiel pozrieť svojich rodičov už so svojimi deťmi. Túto skúsenosť som nemal pri písaní svojej semestrálnej práce pred dvadsiatimi rokmi. Vtedy som konštatoval, že spoločné komunitné stretávanie má význam hlavne pre rodákov, ktorí zažili na vlastnej koži Gornu Mitropoliju alebo inú slovenskú obec v Bulharsku. Vtedy som videl, že ich viazali hlavne spoločné spomienky na vtedajšiu domovinu, aj keď v srdci nosili Slovensko, ako „zem zasľúbenú“. Po repatriácii ich však osud v staronovej vlasti odvial do rôznych kútov. Nikto z nich to nemal ľahké a musel si zvykať a prispôsobovať sa novým okolnostiam. Až po dlhšom čase si však našli cestu v širšom rozmere k sebe. Túto skutočnosť som pred dvadsiatimi rokmi

Maroš Červenák s rodinou.

nevidel lebo ešte nefungovala tak ako dnes. O to viac ma teší konštatovanie, že moja sumarizácia seminárnej práce už neplatí. Vtedy som konštatoval, že keď vymrie generácia, ktorá sa narodila v Bulharsku, Spolok a jeho funkcia postupne zanikne. Teraz si to už nemyslím. Keď som videl na stretnutí Slovákov z Bulharska, ako to tam „žije“ a zapája sa aj mladá generácia, ktorá Bulharsko nezažila, ale cez svojich rodičov a starých rodičov „absorbovala“ dolnozemský charakter, verím, že fungovanie komunity bude pokračovať aj naďalej.

Pomáha tomu aj doba, ktorú žijeme. V nej sa čoraz viac vraciame ku svojim koreňom a vážime si životné príbehy svojich predkov.

Som rád, že som mal možnosť poopraviť svoje tvrdenie spred

dvadsia tich rokov. Síce som sa veľmi nepredstavil v rubrike Mladý krajan, ale zdalo sa mi dôležitejšie napísať poopravenie svojho niekdajšieho tvrdenia. Ale aby som predsa len dodržal štruktúru rubriky, doplním aj niečo o sebe.

Po ukončení štúdia na Filozofickej fakulte UK v Bratislave som pracoval na Ministerstve kultúry SR. Potom som chcel zažiť skúsenosť práce v zahraničí a viac ako rok som žil a pracoval v Írsku. Po návrate som sa nakoniec cez rôzne skúsenosti v komerčnej sfére dopracoval k práci, o ktorej som sníval. Práci v odbore, ktorý som študoval a chcel som ho vždy robiť a naviac aj s ľuďmi o ktorých môžem povedať, že sú moji dobrí kamaráti. Dostal som ponuku pracovať na pozícií riaditeľa umeleckej prevádzky v Slovenskom ľudovom umeleckom kolektíve (SĽUK). Pracujem tam už desať rokov a folklór sa mi tak stal životnou cestou, ktorá inšpiruje a nabáda k úcte, k tradíciám.

V súčasnosti som ženatý a s manželkou, ktorú som spoznal v Lúčnici vychovávame naše tri deti. Od malička ich postupne vedieme k folklóru a najmä k poznaniu našej histórie a tradícii, aby pochopili, aké dôležité je ich zachovanie aj pre ďalšie generácie.

- Maroš Červenák -

Predstavujeme Leu Antalíkovú, majsterku Slovenska v tanci.

Narodila sa 13. 3. 2007 v Bratislave, navštevuje základnú školu vo Vrakuni.

Čomu sa venuješ vo voľnom čase?

Venujem sa tancu a klavíru. Na klavíri hrám 8 rokov a hip-hopu sa venujem 5 rokov. Vyhrali sme už veľa súťaží, najmä ako skupina. Okrem toho rada kreslím alebo maľujem. Túto záľubu som asi zdedila po mojej mame a starej mame, keďže mama je výtvarníčka a stará mama poriadala takisto výstavy svojich obrazov.

Si veľmi talentová vo všetkých smeroch. Ktorá z tvojich aktivít je ti srdcu najbližšia?

Mám rada hudbu a pohyb, takže to bude 2 v 1 = tanec.

Ako si sa k tomu dostala?

Najprv som chodila na ľudové tance, ale niektoré moje kamarátky začali robiť hip-hop, tak som si povedala, že to skúsim tiež.

Kto je tvojím veľkým vzorom?

Nemám konkrétneho obľúbenca, ale vo všeobecnosti mám rada českých a slovenských tanečníkov.

Aké ocenenia si získala a ktoré z nich si najviac vážiš?

Získali sme krásne ocenenia od 1. po 4. miesto, ale najviac má teší medaila za 1. miesto Majstrovstiev Slovenska.

Aký máš vzťah k Bulharsku?

Sú mi blízke zvyky a tradície, a hlavne kuchyňa Bulharov. Moji rodičia aj starí rodičia pripravujú tradičné bulharské jedlá, ktoré sa naučili pripravovať od svojich rodičov. Zbožňujem pečené papriky plnené slaným syrom, kebabčata alebo "paržen bob", ako ho pripravuje môj otec.

Aké máš plány do budúcnosti?

Ešte som o budúcnosti veľmi nerozmýšľala, ale viem isto, keďže nemám rada matematiku a ani chémia mi zatiaľ veľa nehovorí, skôr by som sa dala umeleckým smerom.

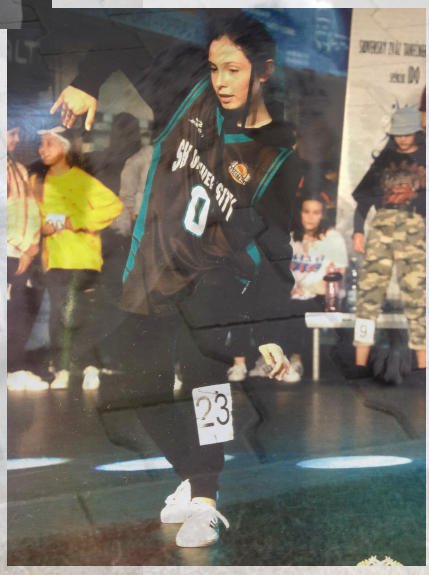

- Magduška Antalíková a Katka -

Chytráčik

Veľkonočný zajko

Hopká zajko do lesa
pod fúziky smeje sa.
Usmieva sa, no vie na čom,
nesie dary polievačom.

Darčeky sú z čokolády
a tú deti majú radi.
Za šibačku, polievačku
možno pridá malú hračku.

Šibi ryby

Šibi ryby, mastné ryby,
kus koláča, od korbáča,
ja chcem iba máličko,
maľované vajíčko.

Šibi-ryby, Anička,
daj mi pestré vajíčka!
Ak už nemáš maľované,
daj mi aspoň biele.

Táto logická hádanka pre deti je nesmierne náročná.
Dokážete ju vyriešiť?

Otázky:

1. Koľko turistov býva v kempe?
2. Prišli dnes alebo dávnejšie?
3. Ako sa sem dostali?
4. Sú v odľahlom lese alebo blízko obývanej oblasti?
5. Odkiaľ fúka vietor – zo severu alebo z juhu?
6. Čo je to za dennú dobu?
7. Kam sa stratil Alex?
8. Kto mal včera službu?

Odpoveď:
1. Sú tam štyria turisti. Všimnite si sadu tanierov a príborov na pikníkovej deke. Navyše, na strome je zoznam štyroch mien.
2. Sú tu dosť dlho na to, aby si pavúk stihol postaviť pavučinu medzi stanom a stromom – takže neprišli dnes.
3. Sudiac podľa veslei, prišli sem loďou.
4. Najbližšie obydlie nie je ďaleko – slepka by nebehala v odľahlom lese.
5. Vietor fúka z juhu. Vlajka na vrchu stanu ukazuje smer vetra. Konáre stromov sú dlhšie na ich južnej strane.
6. Je ráno. Tiene ukazujú, že slnko je na východe.
7. Alex chytá motýle. Za stanom môžete vidieť sieťku.
8. Colin hľadá niečo vo svojom ruksaku (označený „C"). Alex chytá motýle. James fotí (z ruksaku označenom „J" tríci statív). Takže dnes má službu Peter. To znamená, že včera mal službu Colin.

- Zuzana Trunnerová -

Oslovili sme Združenie pre Genealogický výskum dolnozemských Slovákov

Chceme Vám predstaviť združenie nadšencov pre genealogické spracovanie matrík dolnozemských Slovákov, zatiaľ len z obcí Čanádskej a Békešskej župy bývalého Rakúsko-Uhorska.

Na začiatku bola len myšlienka a nápad spracovať elektronicky dáta z cirkevných matrík obce Tótkomlóš. A dvaja – traja ľudia, ktorí sa pohrávali s týmto nápadom, s víziou, sa rozhodli pre realizáciu. Mnohé nápady a vízie sa nezrealizujú, ale medzi týmito ľuďmi bol záujem, nadšenie, chuť a odhodlanie. Inak sa to nedá nazvať, veď nikto z nich nemohol tušiť, aké bremeno si zobrali na plecia, koľko práce, úsilia, času a obetovania sa, bude nutné vynaložiť, aby bola prvotná myšlienka úspešne zrealizovaná. Nikto vopred nevedel, že to nie je práca na mesiace, ale že obetujú tomuto projektu všetok voľný čas počas niekoľkých rokov. Autorom tohto projektu a nápadu bol špičkový odborník programátor Ing. Ľubomír Kmeť, ktorý s podporou priateľov začal projekt pripravovať a realizovať. Vypracoval vynikajúci softvér, najprv len pre nahrávanie údajov a neskôr rozšíril program o množstvo funkcií pre genealogické spracovanie matričných údajov. Ale tím troch ľudí nemohol realizovať spracovanie tak veľkého počtu matričných záznamov, preto, cez výzvy aj osobne, hľadali ďalších ochotných priateľov – potomkov dolnozemských Slovákov, žijúcich na Slovensku. Odozva bola okamžitá a postupne sa tím rozrástol a ustálil na cca 20 aktívnych spolupracovníkov v súčasnosti.

Všetci sme mali aké- také skúsenosti s čítaním matričných záznamov. Mnohí z nás už mali vytvorený svoj vlastný rodokmeň, veď väčšina z nás sa snažila zistiť pôvod svojich predkov, ktorí sa v 17. až 19. storočí usadili na opustených územiach bývalého Uhorska, neskôr Rakúsko-Uhorska.

Ale Tótkomlóš nebola malá obec. Spracovaných bolo 24 matričných kníh, čo predstavovalo spolu 140.000 záznamov o krstoch, sobášoch a úmrtiach.

Zápis dát do programu bol realizovaný dvojjazyčne, teda záznam v originálnom jazyku, t.j. v latinčine, alebo v maďarčine bol súčasne preložený (normalizovaný) do slovenčiny. Čiže každý záznam zo 140.000 je zapísaný do databázy dvojjazyčne a jeden záznam mal minimálne 15 vyplnených údajov, čo znamená 2.100.000 údajov, a to predstavuje cca 2.500.000 slov (minimálne).

Na fare ECAV v Slovenskom Komlóši.

Program je vybudovaný tak, že ku každému záznamu je priložený originálny scan matričného listu, čo umožňuje následnú kontrolu správnosti prepisu.

Pre vlastnú prácu sme si museli vytvoriť slovníky a zoznamy: zoznam štandardných priezvisk, slovník krstných mien latinsko-slovenský a maďarsko-slovenský, slovník povolaní latinsko-slovenský a maďarsko-slovenský, slovník ochorení latinsko-slovenský a maďarsko-slovenský. Mnohé používané latinské a maďarské výrazy boli archaické, v dostupných slovníkoch nie sú vôbec zaznamenané. Bolo potrebné hľadať a študovať staré latinské texty a z prekladov zistiť význam poznámok v matrikách Komlóša.

Práca nášho tímového programátora sa nedá opísať. Tak, ako sa rozširovala databáza nahraných údajov, tak autor programu rozširoval, prispôsoboval a tvoril funkcie programu. Koľko hodín sme venovali len nahrávaniu údajov vie softvér spočítať, ale koľko času venoval špičkový programátor pre spracovanie základnej databázy, pre synchronizáciu nášmu tímu a spracovávaných dát, zastrešenie a koordináciu celého projektu, to

je údaj nezistiteľný a nevyčísliteľný. A v konečnom dôsledku bez tohto profesionálneho programového zabezpečenia by projekt nemohol vzniknúť.

Treba povedať, že spolupráca v tíme bola od začiatku výnimočná, vynikajúca, stretol sa tím pozitívnych ľudí nadšených pre túto prácu. Toto všetko je základom toho, že po viac ako dvoch rokoch nahrávania a ukončenia nahrávania matričných záznamov Tótkomlóša, sa tím rozhodol pokračovať v spolupráci, ale súbežne už na viacerých odlišných projektoch.

Časť tímu sa odhodlala genealogicky spracovať nahrané matričné záznamy Tótkomlóša. Vytvárali rodinné väzby obyvateľov od založenia obce r. 1746 až do roku 1947. Táto činnosť trvala viac ako rok a podieľali sa na nej štyria členovia tímu. Zostávajúci členovia tímu sa rozhodli pre spracovanie ďalších matričných kníh, a to obce Nagylak a obce Bánhedéš. Logicky, veď obe obce osídľovali aj obyvatelia Tótkomlóša.

Nepochybne naše plány pre budúcu spoluprácu a otvorenie nových projektov ovplyvnili vynikajúce skúsenosti, ale aj mimoriadne cenné získané poznatky z genealogického spracovania matričných záznamov Tótkomlóša.

V tomto smere sú zaujímavé vzniknuté rodinné línie, ktoré sú v mnohých prípadoch tvorené nepretržite od r. 1746 až do 21. storočia. Ale oveľa zaujímavejšie sú skúsenosti a získané vedomosti.

Získané poznatky z genealogického spracovania záznamov je ťažko poskytnúť len slovne, ťažko ich len sucho opísať. Boli získané ťažkou zložitou prácou a získané poznatky boli často ohromujúce. Postupne pri párovaní rodov sme odhaľovali určité zákonitosti matričných zápisov,

Z fotenia na fare ECAV v Slovenskom Komlóši z 6.mája 2017.

odkrývali sme zmeny priezvisk pôvodných osadníkov aj novo-prichádzajúcich, odhaľovali sme pravidlá pre identifikáciu rodinných členov aj tam, kde bolo veľmi málo údajov. Zistili sme špecifiká pri sobášoch vdovcov a vdov, kde zapísané priezviská v sobáši vdovy vôbec nezodpovedali rodným priezviskám, ale všetko malo svoju logiku v konečnom dôsledku a získané poznatky boli absolútnou nadhodnotou, ktorú sme nečakali. Škála špecifík zápisov, ktoré boli dôležité z genealogického hľadiska, bola oveľa väčšia. Tu spomíname len prvotné a základné osobitosti matričných záznamov. Pretože sme považovali získané vedomosti a skúsenosti za veľmi závažné, mimoriadne zaujímavé a unikátne, rozhodli sme sa ich podrobne a faktograficky zhromaždiť v pripravovanej publikácii, vydanie ktorej je plánované na jeseň roku 2020.

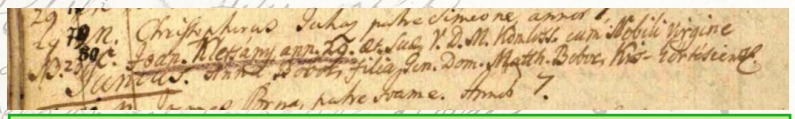

Záznam o sobáši p. farára Jána Klečániho z 30. 5. 1756

Keďže je naša práca tak zaujímavá, a stále nás baví, neplánujeme jej ukončenie. Práve naopak, rozhodli sme sa spracovať, tak ako Tótkomlóš, aj ďalšie obce. Čiže okrem už spracovaného Bánhedéša práve ukončujeme indexovanie údajov matrík evanjelickej cirkvi Nadlaku a v budúcnosti chceme spracovať matriky obcí Pitvaroš, Csanádalbert a Ambrózfalva.

Matričné záznamy obce Bánhedéš začneme v najbližšoch čase aj genealogicky spracovávať.

V konečnom dôsledku sa ponúka vízia prepojiť všetky obce v okolí Tótkomlóša tak, aby v softvérovom spracovaní údajov, bolo možné vyhľadávať rodinné vzťahy navzájom. Veď úzke prepojenie rodov medzi obcami je známe. Snáď sa nám takto podarí spracovať celú skúmanú oblasť osídlenú dolnozemskými Slovákmi.

Od prvotnej platformy dobrovoľných amatérov sme sa posunuli po štyroch rokoch náročnej práce na inú úroveň. Minimálne sa z tímu stali skúsení amatérski genealógovia, ktorí majú čo odovzdať a poskytnúť ďalším záujemcom v tejto bádateľskej oblasti a ktorí sú otvorení ďalším výzvam a víziám a spolupráci s organizáciami a spolkami zameranými na oblasť dolnozemských Slovákov.

Našu prácu propagujeme na Slovensku a aj v zahraničí. Oslovili sme v tomto smere organizácie, spolky a jednotlivcov nielen na Slovensku, ale aj v Maďarsku, Rumunsku a Bulharsku.

Veríme, že tímovou spoluprácou všetkých potomkov dolnozemských Slovákov, dokážeme sprístupniť a hlavne zachovať veľa z histórie našich predkov. A robíme to nielen pre nás, nielen pre naše potešenie. História našich predkov dolnozemských Slovákov je jedinečná, z úcty k predkom je naším cieľom spoznávať a zachovať toto dedičstvo a odovzdať čo najviac mladším generáciám. Snáď aj naša snaha a práca prispeje svojím dielom k tomuto posolstvu.

- Renáta Gombárová -

BÓZA

Prísady

hrnček hladkej múky
hrnček kryštáľového cukru
hrnček bózy (zákvas)
voda

Postup

1. V prvom kroku rozpustíme hrnček cukru v 7 hrnčekoch horúcej vody (obrázok 2).

2. Pripravíme si suchú zápražku z hladkej múky. Miešame, kým nezružovie (obrázok 3).

3. Prilejeme 3 hrnčeky vody a miešame, kým sa nám nevytvorí konfluentná masa (obrázok 4 a 5).

4. Prilejeme cukrovú vodu (obrázok 6) a za stáleho miešania uvedieme do varu. Necháme vrieť cca 5 -7 minút.

5. Odstavíme e necháme trochu vychladnúť.

6. V posledom kroku prilejeme zákvas-bózu (obrázok 7).

7. Na záver môžeme rozmixovať ponorným mixérom (obrázok 8).

8. Necháme stáť cca 3 -5 dní, kým bóza trochu neskvasí. Všetko závisí od teploty v miestnosti, kde sa nachádza.

OBRÁZOK 1

OBRÁZOK 2

OBRÁZOK 3

OBRÁZOK 4

OBRÁZOK 5

OBRÁZOK 6

OBRÁZOK 7

OBRÁZOK 8

VÝZVA

Spolok Slovákov z Bulharska vyhlasuje I. ročník literárnej súťaže „Dolnozemské zlaté pero“

Poslanie súťaže

Poslaním súťaže je podporiť literárnu tvorbu Slovákov žijúcich na Dolnej zemi s cieľom inšpirovať a prezentovať mladú generáciu v literárnej tvorbe v materinskom jazyku, možnosťou rozvíjať svoj talent a prostredníctvom literárnych časopisov uverejniť svoju tvorbu na Slovensku. Súťaž podporuje časopis Dotyky (časopis pre mladú literatúru a umenie) a časopis Fajauka (časopis Spolku Slovákov z Bulharska). Súťaž bude prebiehať elektronickou formou, výstupom bude zborník v elektronickej podobe.

Propozície literárnej súťaže

Súťaž je určená Slovákom, ktorí žijú na Dolnej zemi (Slováci z Bulharska, Slováci z Rumunska, Slováci z Juhoslávie, Slováci z Maďarska) a tvoria v slovenskom jazyku a Slovákom, ktorí žijú na území Slovenska a majú pôvod na Dolnej zemi.

Uzávierka súťaže

1. 5. 2020. Práce zaslané po tomto termíne nebudú do súťaže zaradené a po súhlase autora môžu byť zaradené do ďalšieho ročníka súťaže.

Podmienky súťaže

1. Súťažné práce musia byť pôvodné, doteraz nepublikované a nesmú byť zaslané do iných súťaží a musia byť napísané v slovenskom jazyku.

2. Práce musia byť označené a musia obsahovať:
- názov práce, meno autora, bydlisko - adresa, krajina, vek, kontaktné údaje
- práce v úprave: Times New Roman; veľkosť 12; riadkovanie 1,5
- v prípade účastníkov zo Slovenska treba uviesť pôvod a vzťah k Slovákom z Dolnej zeme
- súhlas so spracovaním osobných údajov

3. Práce je potrebné zaslať emailom: **zlatepero.ssb@gmail.com**

4. Maximálny rozsah prác:
Poézia: 3 - 5 básní
Próza: 1 – 2 práce, maximálne 5 strán formátu A4

5. Výsledky súťaže oznámi vyhlasovateľ súťaže po vyhodnotení na webových stránkach www.ssb.sk. Víťazi budú upovedomení o výsledkoch a bude im poštou zaslaný diplom. Ocenené práce vyjdú v elektronickom zborníku, ktorý bude zverejnený na webstránke. Vybrané texty uverejní časopis Dotyky a časopis Fajauka. Organizátor si vyhradzuje právo redakčnej úpravy publikovaných textov po konzultácii s autorom.

Kategórie

POÉZIA
I. Kategória: základné školy
II. Kategória: gymnázia a ostatné stredné školy
III. Kategória: dospelí

PRÓZA
I. Kategória: základné školy
II. Kategória: gymnázia a ostatné stredné školy
III. Kategória: dospelí

Súťažné práce hodnotí odborná porota zložená zo spisovateľov pôsobiacich na Dolnej zemi a na Slovensku.
Porota si vyhradzuje právo neudeliť niektorú z cien.

Vyhlásenie výsledkov

5. júl - Deň zahraničných Slovákov

SPOLOK SLOVÁKOV Z BULHARSKA

Radničné námestie 9, 821 05 Bratislava

tel.: +421 907 772 130 email: spolokssb@gmail.com web: www.ssb.sk

PRIHLÁŠKA

za člena

Spolku Slovákov z Bulharska

Meno a priezvisko (titul):

Dátum narodenia:

Adresa trvalého bydliska:

Kontakt (telefón, mobil, email, facebook):

Zamestnanie (nepovinný údaj):

Pôvod- z ktorej rodiny a dediny v Bulharsku pochádzajú predkovia:

Prihlasujem sa týmto za člena Spolku Slovákov z Bulharska a vyjadrujem súhlas s odvádzaním členského príspevku.

Dátum: Podpis:

VOLEZ